

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою професійного спрямування
«Фінансовий та страховий менеджмент»

на тему: **«Оцінка сучасного стану і перспективи розвитку ризикових видів страхування».**

Виконавець:

Виконавець:

студент факультету фінансів та
банківської справи

Казаков Андрій Іванович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

Доктор економічних наук, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Гончаренко Олена Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Страховий ринок є одним із невід’ємних елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої держави. Світовий досвід свідчить, що рівень розвитку економіки країни часто визначають за рівнем організації страхової справи, яка за рентабельністю у багатьох країнах світу випереджає промисловий та банківський сектори.

Процес розвитку страхового ринку України супроводжується низкою таких проблем, як недосконалість державного регулювання ринку фінансових послуг, кризовий стан національної економіки, недостатній рівень впровадження інновацій страховими компаніями, недовіра з боку споживачів страхових послуг тощо. За такої ситуації страховий ринок України не може повноцінно виконувати свої економічні функції. Зазначене зумовлює необхідність пошуку шляхів прискорення розвитку національного страхового ринку, що сприятиме подоланню негативних проявів ризиків господарювання та зростанню національної економіки в цілому.

Створення дієвої системи захисту інтересів громадян, підприємців, держави, підтримка соціальної стабільності суспільства неможливе без ефективного функціонування ринку страхових послуг із широким спектром усіх його галузей та видів. Завданнями даної роботи є детальне вивчення наступних питань: тенденцій розвитку ризикового страхування, ризикового страхового ринку України, а також перспективи їх розвитку.

Об’єктом дослідження є процес формування та розвитку страхового ринку України та світу.

Предметом дослідження є економічні відносини між страховиками і страхувальниками, які виникають в процесі надання страхових послуг з ризикових видів страхування.

Завдання дослідження полягає у оцінці сучасного стану розвитку страхового ринку, виявленні особливостей і проблемних аспектів його функціонування, а також окресленні основних пріоритетів його подальшого ефективного розвитку. Проведення комплексного усестороннього аналізу ризикових видів страхування. Надана оцінки сучасному стану страхування у світі та України.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, які регулюють страховий ринок в Україні, наукові праці вітчизняних й зарубіжних економістів, які працювали над визначенням закономірностей функціонування і розвитку страхового ринку, розробляли варіанти ефективної для розвитку економіки державної політики у сфері ризикового страхування.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (49 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 101 сторінку. Основний зміст викладено на 96 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 13 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «ЕКОНОМІЧНА НЕОБХІДНІСТЬ ТА СУТНІСТЬ РИЗИКОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ» розглянуто історичні передумови розвитку страхування як системи страхового захисту, наведено та проаналізовано класифікаційні ознаки ризикового страхування, визначені особливості ризикових видів страхування.

Страхування є, насамперед, системою економічних відносин між конкретними суб'єктами господарювання, де, з одного боку, діють страхувальники, а з іншого — страховики. Важливою передумовою застосування страхування є майнова самостійність суб'єктів господарювання і їхня зацікавленість у переданні відповідальності за наслідки ризику спеціалізованим формуванням. Чим ця зацікавленість більша, тим і потреба у страхуванні вища. Саме в такій площині страхування розглядається у працях учених багатьох країн ринкової орієнтації. Поняття страхування є неповним і тоді, коли воно не передбачає надійності і превентивного спрямування захисту.

Ризикове страхування увібрало всі ті види страхування, які не відповідають ознакам договорів страхування життя. Страхові премії за договорами загального страхування сплачуються одноразово у розмірі певного відсотка від страхової суми. Вони не накопичуються і не повертаються страхувальникам, якщо страхова подія не сталася. Договори загального страхування, таким чином, забезпечують лише компенсацію збитків. Ці договори укладаються на невеликий термін, як правило, на рік,

Класифікація двох зазначених сфер страхової діяльності, має неабияке значення. Всі страхові компанії можна поділити на дві великі групи: ті, що займаються страхуванням життя, і ті, що проводять загальне страхування. Законодавством України передбачено, що компанії, які отримали ліцензію на проведення страхування життя, не мають права проводити загальні види страхування, і навпаки. В Україні з прийняттям Закону "Про страхування" страхові компанії не можуть претендувати на одночасну діяльність в обох сферах.

Не менш важливою з економічного погляду є класифікація за об'єктами страхування, тобто об'єктами, на які спрямований страховий захист. Класифікація за об'єктами страхування передбачає виокремлення трьох груп: особистого страхування; майнового страхування; страхування відповідальності.

Цю класифікацію покладено в основу розробки всіх видів страхових послуг.

За економічною ознакою страхування класифікують за спеціалізацією страховика, яка призводить до виділення двох сфер діяльності:

1. «Life insurance» — страхування життя.

2. «Non-life» — загальні види страхування (ризикове страхування), що включають ті види страхування, які не підпадають під ознаки договорів страхування життя. Договори загального страхування є короткостроковими та призначені лише для забезпечення страхування є короткостроковими та

призначені лише для забезпечення компенсації збитків внаслідок страхових подій.

Отже, особливості надання послуг з ризикових видів страхування залежать від декількох аспектів, а саме від: політики страхової компанії, встановлених правил страхування, безпосередньо від об'єкту страхування, та переваг страховальника.

У другому розділі «АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИЗИКОВОГО СТРАХУВАННЯ» досліджено сучасні тренди розвитку ризикового страхування в Україні та світі, досліджено особливості та тенденцій розвитку ризикового страхування в Україні, досліджено ризикові види страхування на прикладі СК ПрАТ «Українська страхова група».

Страхові компанії відіграють важливу роль в економічному житті країни. Головною функцією страхування є захист фізичних та юридичних осіб від ймовірних збитків у разі настання страхових подій. Водночас страхові компанії підпадають під потенційний негативний вплив ризиків, які можуть загрожувати їх платоспроможності та мати негативні наслідки для споживачів послуг страхування. Саме впевненість споживачів у надійності страхової компанії є однією з основних засад розвитку страхового ринку. Ефективне регулювання та нагляд за ринком роблять можливою таку впевненість та довіру до страховиків.

Проте, на сьогоднішній день, розвиток ринку стримує ряд факторів, зокрема у низки страхових компаній наявні проблеми з платоспроможністю та ліквідністю, немає чіткої бізнес-моделі, рівень управління ризиками та корпоративного управління є низьким. Усе це робить ринок непрозорим та неконкурентним. Протягом 2013–2018 років деякі великі страхові групи, зокрема AEGON, AXA, SEB, AIG і HDI, вийшли з України, у тому числі через недобросовісну конкуренцію на ринку.

Зазначені вище системні проблеми на ринку страхування в Україні спричинені перш за все неналежним правовим регулюванням, а також недосконалою регуляторною політикою та браком належного нагляду за її реалізацією. Тож розбудова стійкого та надійного ринку страхових послуг потребує значних зусиль як від регулятора, так і від учасників ринку страхування.

В Україні ринок страхування є незначним за обсягом активів та за рівнем споживання страхових послуг. Показник проникнення (Insurance Penetration ratio), що визначається як співвідношення обсягу залучених страхових премій до ВВП, становить 1,4% (з них "non-life" – 1,3%). Для порівняння, у Європі – 5,0%, в середньому у світі – 6,1%. Лідерами за цим показником страхування у світі є Великобританія, Японія та Франція.

Показник щільності страхування (Insurance Density ratio) – це розмір страхової премії на одну особу, в Україні він перебуває на дуже низькому рівні і на кінець 2018 року становив 34 дол. США. З-поміж 88 країн, які досліджував Swiss Re Institute, Україна за цими показниками споживання послуг загального ("non-life") страхування посідає 73 місце та послуг страхування життя – 82 місце.

Загальні тенденції розвитку страхового ринку України, в цілому відповідають світовим тенденціям. Можна стверджувати, що розвиток світової економіки на сучасному етапі характеризується системною інтеграцією світових та регіональних ринків, переоцінкою інвестиційних ризиків у застосуванні різних фінансових інструментів, посиленням міжнародної економічної інтеграції. Розвиток світового ринку страхових послуг у сучасних умовах тісно взаємопов'язаний із проблемами світової економіки. Світовий страховий ринок дозволяє акумулювати величезні довгострокові інвестиційні ресурси, залучаючи кошти через пенсійні програми і програми страхування життя. Розширення страхового бізнесу створює робочі місця, активізує впровадження інновацій, стимулює стійкість економіки та пом'якшує наслідки глобальних ризиків.

Розвиток страхових ринків став для багатьох країн фактором соціально-економічного розвитку, підвищення рівня життя населення, вирішення інших макро-економічних проблем.

Наведено динаміку надходження страхових премій. Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків від страхувальників та перестраховувальників за 2019 рік, становили 53 001,2 млн грн, що на 3 633,7 млн грн більше порівняно з 2018 роком та на 9 569,4 млн грн більше порівняно з 2017 роком. За 12 місяців 2019 року сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування, інших, ніж страхування життя становила 48 377,2 млн грн (або 91,3% від загальної суми страхових премій), а зі страхування життя – 4 624,0 млн грн (або 8,7% від загальної суми страхових премій). Чисті страхові премії за 2019 рік становили 39 586,0 млн грн, що становить 74,7% від валових страхових премій. Чисті страхові премії за 2018 рік становили 34 424,3 млн грн, або 69,7% від валових страхових премій.

Концентрація страхового ринку за надходженнями валових страхових премій станом на 01.01.2020 представлена в таблиці 2.3. Отже, незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 98,8% – акумулюють 100 СК "non-Life" (49,3% всіх СК "non-Life") та 96,2% – 10 СК "Life" (45,4% всіх СК "Life").

Встановлено, що між ризиковим страхуванням і страхуванням життя протягом цього періоду залишається незмінним.

Важливим якісним показником діяльності страхового ринку є рівень страхових виплат (відношення суми виплат до суми премій). Для страхового ринку України він є традиційно низьким порівняно з країнами розвиненої ринкової економіки.

Розмір валових страхових виплат за 2019 рік становив 14 338,3 млн грн, у тому числі з ризикових видів страхування – 13 762,4 млн грн (або 96,0%), зі страхування життя – 575,9 млн грн (або 4,0%). Валові страхові виплати за 2019 рік збільшилися на 11,5% (до 14 338,3 млн. грн.) порівняно з аналогічним періодом 2018 року, чисті страхові виплати збільшилися на 12,9% і становили 14 040,5 млн. грн..

ПАТ «Страхова компанія «Українська страхова група» – компанія зі стовідсотковим іноземним капіталом, працює в Україні з 2000 року, входить до

складу лідера страхового ринку Центральної та Східної Європи – Vienna Insurance Group (Австрія). СК «Українська страхова група» бере активну участь у діяльності страхового ринку, має 30 ліцензій на здійснення добровільних і обов'язкових видів страхування.

У переліку програм ризикового страхування, що пропонує страхова компанія СК ПрАТ «Українська страхова група», є різноманітні програми страхування та додаткового страхування, які дозволяють значно розширити страховий захист, що забезпечується основними програмами страхування.

Аналіз основних показників діяльності українських страхових компаній за період 2016-2020 років свідчить про посилення тенденції збільшення обсягів національного страхового ринку. Серед позитивних факторів - стабільне зростання страхових резервів та активів, що є необхідною умовою стабільного функціонування та розвитку страхового ринку. Незважаючи на досить високі темпи зростання кількісних показників, інституційні та функціональні характеристики українського страхового ринку, як правило, не відповідають тенденціям світових страхових ринків та реальним потребам національної економіки. що спричиняє значну затримку глобального процесу світової фінансової системи. Перспективи розвитку страхового сектору потребують докорінних змін у системі підготовки та підбору персоналу для гравців на страховому ринку.

У третьому розділі «УДОСКОНАЛЕННЯ РИЗИКОВОГО СТРАХУВАННЯ» визначено проблеми та перспективи розвитку ризикових видів страхування в Україні.

Розвиток страхового ринку гальмує низька платоспроможність споживачів страхових послуг; недосконале, застаріле законодавство, неефективні правила державного регулювання, низька конкуренція щодо якості страхових послуг; слабка обізнаність споживачів зі страховими послугами та інститутом страхування загалом; низький рівень капіталізації значної кількості страховиків; недостатній рівень захисту інтересів страхувальників з боку Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг; відсутність кваліфікованих спеціалістів; чисельна кількість випадків шахрайства з боку страхових компаній.

Для вирішення основних проблем у галузі страхування необхідно розробити стратегічні напрями подальшого розвитку страхування в Україні; посилити вимоги до платоспроможності страхових компаній (проводити оцінку ризиків і якості активів страховика); удосконалити державне регулювання страхування в частині фінансового моніторингу; посилити роль і відповідальність актуаріїв; урегулювати порядок реєстрації агентів, що укладають договори з обов'язкового страхування цивільноправової відповідальності власників транспортних засобів; внести зміни щодо умов ліцензування, у т.ч. розширити підстави для тимчасового призупинення й анулювання ліцензій проблемних та неплатоспроможних страховиків.

В умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку та зростання ролі інформаційних технологій, комп'ютеризації й перманентного оновлення програмного забезпечення бізнеспроцесів страхові компанії змушені

шукати нові можливості збереження конкурентних переваг на ринку фінансових послуг і розробки нових можливостей задоволення потреб споживачів. Водночас, загальноекономічна ситуація у світі визначає основні аспекти та тенденції розвитку світового й регіональних ринків страхових послуг.

Для успішного розвитку та покращення ситуації на українському ринку страхових послуг необхідна злагодженість та скоординованість роботи як держави, так і страхових компаній. При цьому держава має забезпечити ринок стабільною нормативною базою, необтяжливим державним наглядом, а з іншого боку, страхові компанії мають бути максимально сумлінними та чесними у процесі співпраці зі своїми клієнтами.

Отже, страховий бізнес у країнах з розвинутою економікою є одним з найбільш прибуткових. З розвитком економічних відносин, економічні й соціальні перетворення, що відбуваються в Україні, зумовили необхідність побудови адекватної системи страхування, яка стала надійним захистом для юридичних і фізичних осіб від матеріальних втрат, спричинених стихійним лихом, нещасним випадком чи іншими ризиковими обставинами.

ВИСНОВКИ

Страхування є невід'ємною частиною сучасної економічної системи, що забезпечує економічну стабільність та безпеку, розвиток бізнесу, високий рівень життя, здійснення публічної соціальної політики та ефективний захист від багатьох природних, техногенних та інших ризиків.

Формування розвинутого страхового ринку забезпечує сприятливі умови для ринкової трансформації національної економіки та стабільного розвитку міжнародних відносин. Попри те, що кількісні показники розвитку страхового ринку України мають позитивну динаміку, його функціональні та інституційні характеристики в цілому ще не відповідають реальним потребам національної економіки.

Проведений у кваліфікаційній роботі аналіз сучасного стану та перспектив розвитку ринку ризикових видів страхування дозволяє зробити наступні висновки щодо розвитку ризикових видів страхування. За результатами 2019 р. відзначалися як темпи спаду, так і стабілізації показників страхової діяльності, у порівнянні попередніх періодів динаміка показників свідчила про такі тенденції: на 3,6 % збільшилася кількість укладених договорів, при цьому кількість договорів, укладених з фізичними особами, зросла на 1,3%; на 7,4% збільшилися обсяги надходжень валових страхових премій; на 11,5% збільшилися валові страхові виплати/відшкодування; на 9,6% збільшився обсяг страхових резервів; на 0,6% зросли загальні активи, з них активи, визначені законодавством для представлення коштів страхових резервів - на 9,7%.

Аналіз програм страхування, що пропонує страхова компанія СК ПрАТ «Українська страхова група» показав, що вони є досить різноманітними, а саме: програми додаткового страхування, які дозволяють значно розширити

страховий захист, що забезпечується основними програмами ризикового страхування.

Узагальнюючи вищезазначене можна стверджувати, що страховий ринок України перебуває на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір. Основними факторами під впливом яких функціонує ринок страхування в Україні є: продовження військового конфлікту в країні; обмеження платоспроможного попиту з боку кінцевих споживачів послуг (страхувальників) через зниження рівня вільних доходів населення і суб'єктів господарювання; девальвація національної валюти; втрата депозитів окремих страховиків внаслідок ліквідації значної кількості банківських установ; зниження ліквідності фондового ринку тощо.

Перспективи розвитку страхового ринку України в глобалізованому економічному просторі залежать від його здатності адаптуватися у світову систему протистояння ризикам і загрозам, які виникли або можуть виникати на даному етапі суспільного розвитку. Враховуючи реальний стан вітчизняного страхового ринку, перспективними напрямками його розвитку мають стати такі:

- участь у міжнародних програмах протистояння глобальним ризикам економічного, фінансового і соціального характеру;
- створення інтегрованих систем відстежування і систематизації ризиків, що виникають на території України, та розроблення нових фінансових механізмів, спрямованих на забезпечення мінімізації негативних наслідків від виникнення страхових випадків;
- розроблення комплексних програм захисту населення України від стихійних і техногенних катастроф та механізмів їхнього фінансового забезпечення на базі об'єднання фінансових і матеріально-технічних ресурсів держави, приватного бізнесу й інвестиційних капіталів страхових компаній;
- надання пріоритетності соціальним функціям страхування в стратегічних планах розвитку економіки України з відповідними формами їх державної підтримки;
- орієнтація засобів масової інформації на ознайомлення населення з сучасними можливостями страхової індустрії в забезпеченні їм захисних функцій від несподіваних і ризикових ситуацій;
- стимулювання страхових компаній з боку держави за розроблення і впровадження нових страхових продуктів і послуг соціального спрямування, реалізація яких підвищує рівень захисту населення від стихійних лих, хвороб та інших ризикових ситуацій, пов'язаних зі зниженням якості умов їхнього проживання.

Забезпечення ефективного розвитку страхового ринку України у посткризовий період потребує інтеграції зусиль і ресурсів держави, страхових компаній і громадськості загалом у забезпеченні потреб населення і юридичних осіб у страховому захисті в обсягах, наближених до досягнень зарубіжних держав, які мають розвинений й досконалий страховий ринок.